

Srbiji će biti potrebno najmanje 918 miliona evra za uređenje oblasti odlaganja otpada. Jedan od važnijih projekata jeste izgradnja regionalnih deponija, odnosno, gašenje postojećih nesanitarnih koje ugrožavaju zdravlje ljudi.

Iako je letnje vreme idealno za sušenje veša napolju, štrikovi za veš u dvorištima novosadskog naselja Klisa stoje prazni. Očigledno je da u kućama neko živi ali prozori su zatvoreni, a ulice deluju napušteno. U vazduhu se oseti miris spaljene gume i ustajalog komunalnog otpada.

Naselje se sastoji iz nekoliko ulica u blizini autoputa, udaljenih od gradske deponije manje od kilometra vazdušnom linijom. Boravak u tom delu grada zahteva izuzetnu sposobnost zadržavanja daha i toleranciju na neprijatne mirise, u šta se uverila i novinarka Centra za istraživačko novinarstvo Srbije .

“Imam snajku i ona ne može da ostavi veš da se suši ispred. Inspekcije kad zoveš, kažu doći ćemo sutra”, kaže Dušan Tegeltija, stanovnik ovog naselja.

Dodaje da su mu u mesnoj zajednici rekli da probleme ne mogu da regulišu ni grad ni pokrajina već da na tom mestu “treba da bude neka regionalna deponija i da mi tu nemamo šta da tražimo.”

Deponija koju Tegeltija spominje je regionalna deponija, odnosno regionalni centar za upravljanje otpadom, koja bi trebalo da nastane proširenjem postojeće deponije i da reši problem odlaganja smeća u Novom Sadu i opštinama Temerin, Žabalj, Vrbas, Beočin, Bački Petrovac, Bačka Palanka i Srbobran. Sa početkom njenog rada, opštinske deponije bi bile zatvorene.

Iako je bilo planirano da nova deponija bude gotova 2014. godine, radovi još nisu počeli, a grad Novi Sad je od 2010. godine usvojio tek nekoliko dokumenata, poput planova upravljanja otpadom i detaljne regulacije. Sada je upitno i planirano mesto izgradnje - Novi Sad je za ovu godinu odvojio šest miliona dinara za potvrđivanje izabrane ili drugih lokacija. Za razliku od sadašnje deponije, u novom regionalnom centru smeće bi se razdvajalo za reciklažu, a ostatak bi bio odlagan na sanitarnu regionalnu deponiju, bez zagađivanja životne sredine. Ovde je pre svega reč o otpadu iz domaćinstava, sa javnih površina i iz procesa proizvodnje, dok je za opasan otpad predviđen izvoz ili privremeno skladištenje na lokacijama preduzeća.

Srbija sporo napreduje sa primenom regulative u vezi sa upravljanjem otpadom. U dva navrata je planirana izgradnja većeg broja regionalnih deponija, ali ih je do sada formirano samo osam, pri čemu ni svaka od njih još nije počela sa radom, dok neke ne funkcionišu u punom kapacitetu.

Igor Jezdimirović je predsednik udruženja Inženjeri zaštite životne sredine koje se, između

ostalog, bavi zaštitom voda i prirode i upravljanjem otpadom. Prema njegovim rečima, verovatno niko neće odgovarati zato što novosadska regionalna deponija još nije počela sa radom.

„Dok god se to ne reši, da postoji odgovornost onih koji donesu neki plan, da se on sprovede ili ne sprovede, mi imamo tapkanje u mestu. I imamo konstantno rast zagađenja”, kaže Jezdimirović.

Sporna lokacija

Strategija upravljanja otpadom Republike Srbije iz 2003. definisala je 29 regionalnih deponija koje bi pokrivale teritoriju 160 opština. Nova strategija, za period od 2010. do 2019, uvela je termin „regionalnih centara za upravljanje otpadom”, koji podrazumevaju izgradnju regionalne deponije, postrojenja za separaciju reciklabilnog otpada, transfer stanica, kao i postrojenja za kompostiranje. Strategija definiše 26 takvih centara.

Kako je navedeno u državnoj strategiji, problemi u ovoj oblasti nisu jednaki u svim gradovima i „jedino ekonomski opravdano rešenje je formiranje regionalnih centara“ u okviru kojih bi se otpad sakupljen sa više opština razdvajao za reciklažu, a ostaci bi se odlagali na regionalnim deponijama.

Jedna od takvih deponija trebalo je da bude napravljena za područje Novog Sada i navedenih opština. Prošlo je skoro šest godina od kada je gradska skupština usvojila Regionalni plan upravljanja otpadom koji predviđa njenu gradnju. Do danas je usvojeno tek nekoliko dokumenata, što je koštalo 6,5 miliona dinara. Građevinski radovi nisu počeli.

Predviđeno je da nova deponija nastane proširivanjem sadašnje. Novinarka CINS-a na ovoj lokaciji nije pronašla nikakve znakove ili obaveštenja o budućoj izgradnji.

Prema Regionalnom planu, deponija je trebalo da krene sa radom 2014. godine, dok su ukupni troškovi izgradnje procenjeni na 17,75 miliona evra. Bilo je predloženo i formiranje posebnog preduzeća za upravljanje sanitarnom deponijom.

Za razliku od podataka iz Regionalnog plana, u Strategiji održivog razvoja Novog Sada uspostavljanje regionalnog sistema upravljanja otpadom procenjeno je na oko 28,28 miliona evra, a kao vremenski okvir određen je period od 2016. do 2020. godine.

Nova deponija, odnosno regionalni centar, trebalo bi da reši probleme poput skladištenja smeća na neadekvatnim zvaničnim deponijama i formiranja divljih deponija. Na ovom području nalaze se 74 divlje deponije, pokazuju najsvežiji dostupni podaci – iz 2011. godine. Skupština Novog Sada je na samom kraju prošle godine usvojila Program investicionih aktivnosti na izgradnji regionalnog centra za upravljanje otpadom u 2017. godini. Prema tom programu iz budžeta Novog Sada za 2017. godinu trebalo bi da bude izdvojeno ukupno 11 miliona dinara: šest miliona za elaborat za potvrđivanje izabrane ili potencijalnih lokacija,

četiri miliona za tehničku dokumentaciju i jedan milion za pribavljanje dozvola i saglasnosti za izgradnju.

U avgustu 2017. gradska Uprava za komunalne poslove je sa firmom Hidrozavod DTD zaključila ugovor o izradi „elaborata istražnih radnji za potvrdu izabrane ili potencijalnih lokacija“.

Igor Jezdimirović iz organizacije Inženjeri zaštite životne sredine objašnjava zašto je izabrana lokacija potencijalno sporna:

„Jedan od problema jesu podzemne vode. Druga stvar jeste jako velika blizina naselja Klisa i prvih kuća. I s druge strane postoji i blizina dalekovoda. A postoji i vizuelni problem jer prvo što se vidi kad se uđe u Novi Sad je gomila smeća koja raste.“

Među opštinama čiji je otpad trebalo da završava na ovoj deponiji je i Temerin. Prema rečima Svetomira Stojanovića, direktora JKP Temerin, ovo preduzeće ima finansijske gubitke zbog odlaganja izgradnje regionalne deponije.

„Upravo zato što se još uvek ne može pouzdano reći ni gde će biti lokacija te nove regionalne deponije, mi smo morali prošle godine da izvršimo podizanje nasipa na deponiji da bismo mogli da produžimo trajanje deponije. Sanacija deponije je vredela oko 50 miliona dinara“, kaže Stojanović.

U Gradskoj upravi u Novom Sadu nisu hteli da razgovaraju sa novinarima CINS-a već su nakon upućene molbe za intervju poslali dopis u kom, između ostalog, navode da je grad započeo „aktivnosti na pripremi projekta za kofinansiranje radova na izgradnji Regionalnog centra“, da je urađena Delimična prethodna studija opravdanosti za upravljanje čvrstim otpadom, kao i da se nastavlja sa „realizacijom aktivnosti na izradi Prethodne studije izvodljivosti sa metodologijom izbora lokacije.“

Prema rečima Dejana Ubavina, direktora departmana za inženjerstvo zaštite životne sredine na novosadskom Fakultetu tehničkih nauka: „stručnoj javnosti nije baš jasno zašto se toliko dugo čeka, zašto se odugovlači“.

Samo jedna regionalna deponija u potpunosti funkcionalna

U Srbiji je, prema podacima Agencije za zaštitu životne sredine, formirano svega osam regionalnih deponija, dok su tri u izgradnji. Formirane deponije se nalaze u Užicu, Sremskoj Mitrovici, Pančevu, Leskovcu, Jagodini, Pirotu, Lapovu i Kikindi. Samo jedna od njih ima dozvole za svih pet aktivnosti upravljanja otpadom (sakupljanje, transport, skladištenje, tretman i odlaganje) - deponija Duboko u Užicu.

Regionalna deponija u Pančevu počela je sa radom 2015. godine, posle 24 godine od početka realizacije projekta i uloženi 393,6 miliona dinara. Plan je bio da zameni staru, nesanitarnu, koja je mnogo bliže samom gradu, ali na staroj deponiji završi otprilike jedna

trećina prikupljenog smeća, o čemu je CINS već pisao.

Čak 13 „regiona“ koje čine dve ili više opštine ili gradova, još nije usvojilo ni regionalne planove upravljanja otpadom.

Novinari CINS-a su više puta kontaktirali Ministarstvo životne sredine i pokušali da razgovaraju sa načelnicom Odeljenja za otpad Radmilom Šerović ili drugim sagovornicima. Iz Ministarstva su svaki put naveli da je za razgovor neophodno odobrenje koje, ni posle više od mesec i po dana nije stiglo.

Dejan Ubavin, sa novosadskog Fakulteta tehničkih nauka, kaže da je praksa po kojoj otpad na deponijama stoji decenijama, kakva postoji u većini opština u Srbiji, „nešto što nema veze sa upravljanjem - to je neupravljanje otpadom“.

Uticao na zdravlje ljudi

Nekontrolisano odlaganje otpada na deponije loše utiče na životnu sredinu ali i na zdravlje ljudi, posebno onih koji žive u blizini. Prema podacima iz 2012. godine, skoro sve deponije u ovom regionu su blizu naseljenih mesta a poseban je problem što mnoge od njih nemaju nikakve mere zaštite životne sredine.

Usled toga što se iz deponije u okolinu emituju materije poput sumpor-dioksida, ugljen-dioksida, vinil hlorida i benzena ali i olova, kod ljudi koji žive blizu povećani su rizici od bolesti pluća i respiratornih organa, kao i od štetnog uticaja na imuni i centralni nervni sistem.

“Povećana koncentracija zagađujućih materija u vazduhu, vodi i zemljištu može doprineti pogoršanju zdravstvenog stanja prethodno obolelih lica i to posebno oboljenju organa za disanje, srca i krvnih sudova, kao i organa za varenje (usled konzumiranja zagađene hrane i vode)”, objašnjava Sanja Bijelović iz Instituta za javno zdravlje u Novom Sadu.

Brojni su načini na koji nesantitarne deponije mogu da utiču na zdravlje ljudi, na primer, širenjem zaraznih bolesti preko muva, glodara, insekata i drugih životinja.

U novosadskom naselju Klisa pretežno žive stariji ljudi i porodice sa malom decom ali to je teško primetiti na prvi pogled. Premalo je dece koja se igraju na ulici, a stariji građani izbegavaju da provode vreme napolju, jer im je, kako kažu, teško i da dišu.

Meštani Klise sa kojima je novinarka CINS-a razgovarala kažu da su najviše zabrinuti za zdravlje dece, ali da osećaju kako niko nema sluha za njihove nedaće i kako nemaju kome da se požale. Neki dodaju da se osećaju kao građani drugog reda. Osim opasnosti po zdravlje, blizina deponije znači i opasnost od požara i havarija.

“Deponijski gas, a to je u najvećem delu metan, je zapaljiv”, kaže Igor Jezdimirović i dodaje: “U normalnim zemljama od deponijskog gasa prave struju i toplotnu energiju i to prodaju kao obnovljiv izvor energije. Srbija pošto nije u stanju da sa svojim donosiocima odluka vodi

računa o tome, ona uzme to i zapali i napravi zagađenje vazduha. To nije pitanje resursa. To je pitanje znanja i volje”.

Iz Gradske uprave za inspekcijske poslove Novog Sada navode da su u periodu od 30. avgusta 2014. do 30. avgusta 2017. godine imali deset prijava građana, uglavnom zbog neprijatnih mirisa, zagađenja vazduha i postojanja divljih deponija pored gradske. Dodaju da iz JKP Čistoća redovno uklanjaju divlje deponije, te da pri upravljanju deponijom postupaju u skladu sa propisima i obavljaju redovne monitoringe.

Dejan Ubavin sa novosadskog Fakulteta tehničkih nauka kaže da negativne posledice po stanovništvo mogu biti umanjene dobrim upravljanjem: “Sa regionalnom, odnosno, sanitarnom deponijom, koja je planirana, ako bi se upravljalo na pravilan način takvih problema ne bi smelo da bude.”

Formiranje regionalnih deponija i uopšte upravljanje otpadom važni su i u procesu pridruživanja Srbije Evropskoj uniji. Ova oblast deo je pregovaračkog poglavlja 27, koje još nije otvoreno.

Srbija će morati da značajno unapredi zaštitu životne sredine, što podrazumeva promene postojeće prakse i usvajanje niza novih propisa. Prema najavama predstavnika srpskih institucija, to bi trebalo da košta najmanje 10 milijardi evra. Samo za rešavanje problema sa deponijama potrebno je izdvojiti oko 918 miliona evra.

Domaće zakonodavstvo trebalo bi da do kraja 2018. godine bude usklađeno sa Direktivom o deponijama EU. Iz Ministarstva zaštite životne sredine ovu direktivu ocenjuju “zahtevnom za sprovođenje” a kao rok za to navode 2032. godinu.

“Jedan od predmeta pregovora sa Komisijom biće utvrđivanje odgovarajućeg prelaznog perioda (krajnjeg roka) za Srbiju u pogledu zatvaranja i sanacije postojećih smetlišta/deponija i za izgradnju novih centara za upravljanje otpadom u skladu sa direktivom (uključujući i deponije koje su već usaglašene)”, navedeno je u dokumentu Pregovaračke grupe Srbije za Poglavlje 27.

Izvor: cins